

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного університету
«Київський авіаційний інститут»
доктору економічних наук, професору,
в.о. завідувача кафедри економіки Факультету
економіки та бізнес-адміністрування ДУ «КАІ»
Олені АРЕФ'ЄВІЙ

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
ПРОХОРОВОЇ ВІКТОРІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ
на дисертаційну роботу
Лункіної Ірини Юріївни на тему:
«Антикризове забезпечення в системі формування
збалансованого потенціалу підприємства»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка**

Актуальність теми дослідження. В умовах зростаючої нестабільності зовнішнього середовища, високої динаміки економічних, політичних і соціальних змін, питання забезпечення стійкого функціонування підприємств набуває особливої значущості. Сучасне підприємницьке середовище характеризується непередбачуваними викликами, пов'язаними з економічними кризами, збройними конфліктами, інфляційними коливаннями, зміною законодавчих вимог, логістичними обмеженнями та трансформаціями поведінки споживчів. В зазначеному контексті зростає потреба у формуванні дієвих управлінських механізмів, здатних вчасно ідентифікувати загрози та ефективно протидіяти їх негативному впливу.

Часті прояви кризових явищ глобального та локального характеру вимагають від суб'єктів господарювання оперативного реагування, наявності стратегічно сформованого, внутрішньо узгодженого та збалансованого потенціалу, який має бути здатним забезпечити безперервність основних бізнес-процесів, адаптуватися до змін, забезпечувати гнучкість

управлінських рішень, зберігати кадровий, фінансовий і виробничий ресурси та підвищувати конкурентоспроможність в умовах обмежених можливостей.

У сучасних умовах збалансованість внутрішнього потенціалу підприємства, гармонійне поєднання всіх його функціональних складових (фінансової, виробничої, організаційної, інноваційної, кадрової тощо) є фундаментом для реалізації ефективної антикризової політики. Відсутність такої збалансованості значно знижує адаптаційні можливості підприємства та підвищує його вразливість до зовнішніх і внутрішніх змін.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Лункіної І. Ю. є своєчасним, актуальним і науково значущим. Воно зосереджене на вирішенні комплексної задачі – удосконаленні антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства, що є ключовим чинником створення умов щодо його життєздатності в умовах ризиків і нестабільності.

Дисертаційне дослідження виконане згідно з планом науково-дослідних робіт Державного університету «Київський авіаційний інститут» Міністерства освіти і науки України, факультету економіки та бізнес-адміністрування, кафедри економіки в рамках теми «Мотиваційне управління економічними системами в умовах інтелектуально-цифрових трансформацій» (№0121U113066, 2021–2023 роки), в межах якої представлені види та практики застосування методів антикризового управління.

Сутність обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження та публікаціями Лункіної І. Ю., у яких висвітлено основні положення наукової новизни дисертаційної роботи, дає підстави визначити високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій та їх достовірність.

У дисертаційній роботі послідовно розглянуто комплекс питань, які, в межах визначеного предмета дослідження, дозволяють забезпечити

досягнення поставленої мети та реалізацію сформульованих завдань.

У науковому дослідженні Лункіної І. Ю. чітко визначено завдання, сформульовано ключові наукові положення та розкрито їх зміст відповідно до теми дисертації. Запропоновані теоретичні засади, методичні підходи й практичні рекомендації є логічно обґрунтованими, внутрішньо узгодженими та релевантними предмету дослідження. Робота базується на всебічному аналізі сучасної наукової літератури, у тому числі праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також на використанні широкого спектра загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що підвищує її наукову глибину та достовірність результатів. Авторські висновки, уточнення наукових позицій і підходів до вирішення дискусійних питань в межах дослідження мають достатнє теоретичне обґрунтування та належну аргументацію, що дозволяє зробити загальний висновок про наукову новизну, практичну значущість та обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації.

Усі запропоновані положення є результатом власних наукових напрацювань здобувача, не дублюють існуючих у науковій літературі рішень і відповідають встановленим вимогам до дисертаційних робіт за обсягом, структурою та змістовим наповненням.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Детальний аналіз змісту дисертаційної роботи та наукових публікацій автора свідчить про досягнення визначеної мети дослідження і вирішення поставлених наукових завдань, що, у свою чергу, дало змогу сформулювати та обґрунтувати науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у наступному:

удосконалено:

– концептуальний підхід до побудови механізму антикризового

забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства, що, на відміну від існуючих, базується на поєднанні взаємопов'язаних елементів, процесів та інструментів та ключовою особливістю якого є спрямованість на системне формування внутрішнього збалансованого потенціалу, що забезпечує здатність підприємства протистояти негативному впливу зовнішнього середовища та гарантує ефективне функціонування у фазі посткризового відновлення;

- науково-практичний підхід до оцінювання збалансованості потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих, орієнтований на визначення рівня узгодженості та ефективності використання наявних ресурсів для досягнення стратегічних цілей, передбачає виявлення дисбалансів між окремими видами потенціалу, ідентифікацію слабких місць, розробку заходів для їх усунення та підвищення ефективності функціонування підприємства на засадах раціонального ресурсного забезпечення та принципу збалансованого розвитку;

- науково-методичний підхід до формування антикризової стратегії збалансованого розвитку потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає об'єднання управлінських рішень із обліково-аналітичним забезпеченням. Запропонований підхід дозволяє оптимізувати вибір стратегічних альтернатив, забезпечити системність і аргументованість управлінських дій, спрямованих на досягнення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства;

- теоретико-методичний підхід до оцінювання внутрішньої стійкості підприємства до кризових ситуацій, котрий, на відміну від існуючих, поєднує врахування зовнішніх детермінант із комплексним аналізом впливу внутрішніх факторів, що забезпечує побудову цілісної системи діагностики й ідентифікації адаптаційних механізмів підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища;

набули подальшого розвитку:

- науково-теоретичне трактування сутності поняття «збалансований

потенціал», яке, на відміну від традиційних підходів, розглядається як інтегрована синергетична система взаємодоповнюючих ресурсів, що перебувають у взаємно узгодженому співвідношенні та забезпечують адаптивність, стратегічну стійкість і сталий розвиток підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища;

- науково обґрунтований методичний підхід до оцінювання збалансованості потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих, базується на розрахунку інтегрального індикатора, що агрегує показники виробничого, фінансового, трудового, технологічного та інформаційно-комунікаційного потенціалів. Запропонована структурована послідовність етапів забезпечує комплексність і об'єктивність оцінки, своєчасне виявлення проблемних зон і розробку ефективних антикризових стратегій, спрямованих на підвищення стійкості й конкурентоспроможності підприємства;

- диференційований інструментарій оцінювання збалансованого потенціалу підприємства, який, на відміну від існуючих, побудований на індикаторному підході з використанням методів кількісного та якісного аналізу, що дає змогу здійснювати порівняльну оцінку фактичних, нормативних і прогнозних значень, виявляти джерела зростання, а також формувати обґрунтовану основу для прийняття управлінських рішень і розвитку інформаційно-комунікаційного потенціалу в умовах кризових процесів.

Структура і зміст дисертаційної роботи, мова та стиль викладення результатів. Структура дисертації Лункіної І. Ю. логічно вибудована та відповідає меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Робота складається з трьох змістовно насичених розділів, у яких послідовно розкриваються теоретичні засади, аналітичне обґрунтування та практичні рекомендації щодо впровадження інструментів антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства.

Кожен із розділів виконує визначену функцію, забезпечуючи комплексне розкриття наукового завдання.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства» (с. 26-72) узагальнено і охарактеризовано сучасні підходи до визначення сутності збалансованого потенціалу та його ролі в антикризовому забезпеченні (с. 36-41), сформульовано власне бачення збалансованого потенціалу підприємства, розкрито роль антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства (с. 57-66), автором розроблено концептуальні засади механізму антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства (с. 74-78, 82-84).

У другому розділі «Аналітико-методичне забезпечення оцінювання збалансованого потенціалу підприємства» (с. 93-172) здійснено дослідження передумов антикризового забезпечення в системі збалансованого потенціалу підприємства (с. 94-110), розроблено теоретико-методичний підхід оцінювання внутрішнього середовища формування збалансованого потенціалу підприємства, який поєднує врахування зовнішніх факторів з аналізом впливу внутрішніх чинників та забезпечує формування цілісної системи діагностики та визначення механізмів адаптації підприємства до змін (с. 118-143). Запропоновано науково-практичний підхід до оцінювання динаміки складових, які забезпечують збалансованість потенціалу підприємств на основі виявлення дисбалансів між різними видами потенціалу, що дозволяє розробити заходи щодо їх вирівнювання та підвищення ефективності використання потенціалу, забезпечити стійкий розвиток підприємства за рахунок раціонального використання ресурсів (с. 148-172).

У третьому розділі «Удосконалення інструментарію антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства» (стор.176-247) обґрунтовано методичний підхід до оцінювання внутрішньої стійкості підприємства до кризових впливів з урахуванням чинників зовнішнього середовища (с. 177-204), розроблено

структурно-логічну модель формування антикризової стратегії забезпечення збалансованого потенціалу підприємств транспортної сфери, що передбачає послідовне проходження шести етапів у межах системи антикризового забезпечення, що дає змогу на кожному етапі здійснювати оцінювання ефективності та відповідності стратегічних альтернатив визначеним критеріям збалансованості, а також їх релевантності обраному сценарію розвитку зовнішнього середовища (с. 207-225), побудовано графічну інтерпретація просторової моделі вибору антикризової стратегії забезпечення збалансованого потенціалу транспортного підприємства з використанням тривимірної матриці, що дозволяє визначити положення транспортного підприємства у процесі вибору антикризової стратегії забезпечення збалансованого потенціалу підприємства (с. 214-242).

Дисертаційна робота написана українською мовою, наявні окремі міжнародні аббревіатури та їх роз'яснення англійською мовою.

Стиль викладення наукових положень дисертації послідовний, практично обґрунтований, що дозволяє зробити висновок про логічність структури, зв'язок між розділами та елементами наукової новизни.

Практичне значення отримати результатів дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні теоретико-методологічних положень та науково-прикладних засад антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства.

Результати дисертаційного дослідження використані у діяльності ТОВ «Черкаська транспортно-експедиторська компанія» (довідка про впровадження від 31.03.2025 № 31-03); ПП «Транс-с» (довідка про впровадження від 28.03.2025 №28-03), ПП «Транзит-к» (довідка про впровадження від 27.03.2025р № 2703). Запропоновані автором наукові положення та практичні рекомендації використані в навчальному процесі кафедри економіки Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (довідка від 06.03.2025 № 534/11.02).

Оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дисертації Лункіної І. Ю. викладено та опубліковано у 15 наукових працях загальним обсягом 9,04 друк. арк. (особисто автору належать 8,27 друк. арк.), серед яких 2 одноосібні розділи у колективних монографіях, 7 публікацій у фахових виданнях України за економічним профілем, які індексуються у міжнародних наукометричних базах, 6 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту та завершеності, дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота Лункіної Ірини Юріївни на тему «Антикризове забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства» відповідає принципам академічної доброчесності. У дисертації та наукових працях, які відображають її результати, відсутній академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації, що підтверджено відповідною довідкою.

За змістом та логікою викладене дисертаційне дослідження відповідає Стандарту вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем із спеціальності «Економіка » та тематиці досліджень випускової кафедри.

Зауваження та рекомендації до дисертаційної роботи. Попри те, що дисертаційне дослідження виконане на досить високому рівні, все ж є кілька зауважень та дискусійних положень, які полягають у наступному.

1. В тексті дисертації автором приділено увагу систематизації та дослідженню складових антикризового забезпечення в системі збалансованого потенціалу підприємства, але, з нашої точки зору, зазначену сукупність доцільно було б доповнити інноваційно-інвестиційною складовою, а представлення трудової складової доцільно було б більш змістовно обґрунтувати на противагу кадрової складової (рис. 1.5, с. 60).

2. Автором в контексті дослідження передумов антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства детально розглянуто обсяги та структуру перевезень залізничним транспортом, але, з нашої точки зору, недостатньо уваги приділено аналізу

перевезень іншими видами транспорту, адже в тексті дисертації йдеться саме про аналізування транспортного комплексу України загалом (с. 106-107).

3. У поданому PEST-аналізі зовнішнього середовища транспортних підприємств виявлено часткове дублювання змісту окремих положень. Зокрема, у блоці «соціальні фактори» двічі зазначено зниження купівельної спроможності населення: у формулюванні «зниження рівня життя та рівня доходів населення, що впливає на купівельну спроможність» та у пункті «стагнація доходів та зниження купівельної спроможності населення». Обидва твердження характеризують одну й ту саму тенденцію, тому доцільно залишити лише одне узагальнене формулювання. Крім того, у блоці «економічні фактори» наявні чинники, які опосередковано призводять до того самого результату. З метою уникнення повторів варто чітко розмежувати економічні та соціальні фактори (табл. 3.10, с. 193).

4. Автором в рамках оцінювання впливу зовнішнього середовища на функціонування транспортних підприємств на підґрунті використання PESTEL-аналізу подано ранжування політичних, економічних, соціальних, технологічних, екологічних та правових факторів, але, з нашої точки зору, подану інформацію доцільно було б доповнити більш значним масивом даних, який охоплює такий часовий інтервал, результат дослідження якого дозволив би оцінити динаміку процесу та відповідно об'єктивно вплинув би на формування наукових висновків та результатів (табл. 3.16, с. 203-204).

5. Подана структурно-логічна схема формування антикризової стратегії забезпечення збалансованого потенціалу транспортного підприємства має логічну послідовність етапів і відображає основні елементи процесу антикризового управління, водночас вона потребує певного уточнення та поглиблення змістовних акцентів, а саме: не відображено зворотного зв'язку між етапами, який є основоположним для динамічних антикризових стратегій; формування альтернатив потребує постійного коригування цілей і повторного аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, тому доцільно передбачити цикл зворотного впливу між етапами 5 та 1-2 (рис. 3.4, с. 208).

Загальний висновок до дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Лункіної Ірини Юріївни на тему «Антикризове забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка, є завершеним, самостійним, науково обґрунтованим дослідженням, в якому розв’язано наукове завдання з обґрунтування теоретико-методичних засад і розробки науково-практичних рекомендацій щодо антикризового забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства. Дисертація містить наукову новизну та практичну цінність. В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

За актуальністю, новизною, обсягом та практичним значенням дисертація на тему «Антикризове забезпечення в системі формування збалансованого потенціалу підприємства» відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022, а її авторка, Лункіна Ірина Юріївна, заслуговує присудження її ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економіки та
бізнес-адміністрування Харківського
національного університету імені
В. Н. Каразіна МОН України, доктор
економічних наук, професор

Вікторія ПРОХОРОВА

НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ
О.І. Громико